

TAHSİN DEMİRAY'IN YAYINCILIK FAALİYETLERİNİN CUMHURİYETİN YENİ KÜLTÜR İNŞASINA KATKILARI

Contributions of Tahsin Demiray's Publishing Activities to the New Culture
Construction of the Republic

Üzeyir AYGÖRDÜ*

ÖZ

Cumhuriyet iradesi, Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde devletin yeniden teşkilatlanmasına paralel olarak, Batı medeniyeti örneğinde sosyal ve kültürel hayatı düzenleyen bir dizi inkılâp hareketini başlatmıştır. “Muasır medeniyeti yakalama” fikrinin, Türk halkına ulaştırılması ve milli bir hissiyatla kabul görmesini sağlama ihtiyacı ise; görsel, işitsel ve yazılı yayıncılık faaliyetlerine olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Cumhuriyetin ilk yılları itibarıyla televizyon ve radyo yayıncılığının olmaması sebebiyle bu görev, devletin resmi yazılı yayınları yanında, sivil yazılı yayıncılık faaliyetleri de desteklenerek birlikte yürütülmüştür. Bu noktada yazılı yayıncılık faaliyetlerinde bulunan şahsiyetlerin ve yayınevlerinin, Cumhuriyetin yeni kültür inşasına katkıları önem kazanmaktadır. Tahsin Demiray, kurucusu olduğu Türk Çocuk Edebiyatı Neşriyat Evi, Mektep Neşriyat Yurdu, Türkiye Yayınevi ve Türkiye Basımevi ile Cumhuriyetin ilk yayıncıları arasında yer almıştır. Yarım asra yakın yazarlık ve yayıncılık hayatı boyunca çocuk, kadın ve genel okur kitlelerine hitap eden çok sayıda süreli yayını ve telif eseri Türk kültür hayatına kazandırmıştır. Türk toplum yapısındaki kültürel değişime, özellikle çocuk ve kadın okurlara hitap eden süreli yayınlarla önemli bir ivme kazandırdığı görülmektedir. Bu araştırmada Cumhuriyetin yeni kültür inşasına Tahsin Demiray'ın yayıncılık faaliyetleriyle yaptığı katkılar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Tahsin Demiray, Türkiye Yayınevi, Cumhuriyet, kültür inşası, toplumsal değişim.

ABSTRACT

The will of the Republic, parallel to the reorganization of the state under the leadership of Mustafa Kemal Atatürk, initiated a series of revolutionary movements that organized social and cultural life in the example of Western civilization. The need to convey the idea of “Catching up with contemporary civilization” to the Turkish people and ensure that it is accepted with a national feeling revealed the need for visu-

* Bilim uzmanı. Ankara/Türkiye. E-Posta: uzeyiraygordi@hotmail.com. ORCID: 0000-0002-8857-5233.

al, auditory and written publishing activities. Since there was no television and radio broadcasting in the early years of the Republic, this task was carried out together with the support of civil written publishing activities in addition to the official written publications of the state. At this point, the contributions of the figures and publishing houses involved in written publishing activities to the construction of the new culture of the Republic gain importance. Tahsin Demiray was among the first publishers of the Republic with the Turkish Children's Literature Publications House, School Publications Dormitory, Turkey Publishing House and Turkey Printing House that he founded. During his nearly half-century of writing and publishing, he has contributed numerous periodicals and copyrighted works to Turkish cultural life that appeal to children, women and the general readership. It is seen that he has given significant momentum to the cultural change in the Turkish social structure, especially with periodicals that appeal to children and women readers. In this research, it has been attempted to determine Tahsin Demiray's contributions to the new cultural construction of the Republic through his publishing activities.

Keywords: Tahsin Demiray, Türkiye Publishing House, Republic, cultural construction, social change.

Giriş

Türk modernleşmesi son iki asrı aşan bir tartışmanın konusu olmuştur. Birçok bilim alanı hedefi, yöntemi, seçimi, sebepleri, sonuçları, yansımaları, ilkeleri, zamanı, uygulaması ya da uygulayıcıları, gerekliliği ya da gereksizliği meselelerinde başlatılan tartışmaları araştırma konusu haline getirerek, kendi bilim metotları çerçevesinde anlaşılır kılmaya çalışmaktadır. Toplumlardaki hızlı ya da yavaş, kontrollü ya da kendiliğinden oluşan tüm değişimler, toplumsal psikoloji ya da sosyolojinin konusu olduğu kadar; siyasi ve kültürel tarihe yansımaları bakımından tarih biliminin de konusu (Kütükoğlu, 2001: 9-10) haline gelmektedir.

Türklüğün coğrafi sınırları Osmanlı İmparatorluğu ile batı yönünde Orta Avrupa içlerine kadar ilerlemiş, birkaç yüzyıl Batı medeniyeti toprakları yurt haline getirilmiştir (İnalçık, 2007: 81-100). Süreç içerisinde "Batı medeniyetini temsil eden Roma'dan" ve onu oluşturan milletlerden etkilendiği noktalar olsa da, Türkler, kendilerine özgü kültür ve medeniyet birikimiyle (Taşer, 1973: 273-276) Doğu medeniyeti kültür havzası içerisinde yer almışlardır. Anayurt'tan başlayarak Asya kıtasında devam eden yayılma alanında, etkilendiği ya da etkilendiği tüm medeniyetlerin bir parçası olarak Asyalı/ Doğuludur. Tarihi süreç içerisinde Asya topluluklarının ve dahi 11. yüzyıl başlarından günümüze değin, İslam coğrafyasının liderliğini elinde tutan merkezi bir güç olarak var olagelmiştir.

19. yüzyıl başlarından Cumhuriyete kadar geçen sürede Batılılaşma hareketleri, devleti karşı karşıya kaldığı çıkmazdan kurtarmaya dönük olmuştur. Devlet bürokrasisi içerisinde görev alan aydınlarca başlatılan bu ilk girişimler (Ortaylı, 2007: 54), halk tabanına yayılamadığı için istenilen sonuca ulaşamadığı değerlendirilir. Zira devletin aydın/elit bürokrasisinin saray kökenli oluşu kadar; halktan da kopuk oluşu, Batılılaşma denemelerini akim bıraktığının altı çizilir (Meriç, 2018: 137). Batılılaşma hareketinin bir halk hareketine dönüştürülememesi, beraberinde “tutucu doğu geleneğinden gelen Türklerin”, Batı medeniyetini benimseme ve uyum sağlamada direniş göstermesine neden olmuştur. Öyle ki zamanın fayda umulan teknoloji ürünlerinin ülkeye getirilmesinde dahi, herkesçe bilinen problemler yaşanmıştır.

Cumhuriyetin ilanıyla başlatılan Batılılaşma hareketlerinde kendine özgü kararlı bir tutum sergilendiği görülmektedir. Hedefleri açık ve tanımlıdır. Hemen her kademede nereye varılmak istenildiğinin bilinçli iradesi hâkimdir (Atatürk, 2015: 549-550). “Doğu medeniyeti kültür havzasından çıkarak, Batı medeniyeti kültür havzasına dâhil olmak.” Lord Kinross, Türkiye’nin medeniyet çizgisindeki değişimi “Osmanlı İmparatorluğu zamanında Türkiye Batı’nın ortasında merkezileşmiş bir Doğu gücüydü. Bu günkü Türkiye ise imparatorlukla ilişkisini kesmiş durumdadır ve paradoksal bir şekilde Doğu’nun ortasında bir Batı gücü haline gelmiştir.” ifadeleriyle açıklar (2005: 10). Bu mealde düşünce ve kanaatler Türk münevverlerinde de görülür (Meriç, 2018: 141-145). Bu elbette Batılılaşmanın hemen her alanda halk tabanına yayılmasıyla ve halkın top yekûn halde “kültür değişimine” (Güngör, 1996: 40) tabi tutulmasıyla mümkün olacaktır. Türk toplumunu kadim köklerinden koparmadan bunu başarmak, kendi içerisinde çözümü kolay olmayacak problemleri de barındırıyordu. Daha önceki tecrübeler, halka mal edilmeyen ve ondan destek görmeyen yenileşme hareketlerinin başarıya ulaşmayacağını müşahade ettirmişti. Üstelik Hristiyan Batı medeniyetinin karşı cephesinde, yüzyıllar boyu Müslüman/Türk olarak yer alınmış, Batı, “dar’ül harp” (Ortaylı, 2007: 36) bölgesi olarak tanımlanmıştı. Kısa süre önce Batı medeniyetini temsil eden ülkelerin ittifakına karşı yıllarca savaşmış, toprakları işgale uğratılmış, insanları şehit edilmişti. Neticede toprak kayıplarıyla pek de razı olunmayacak sınırlara sahip bir devlet kurulabilmişti. Batılılar için ise Türk, Doğu Roma/Bizans’ı yıkarak Konstantinapol’ü, Aya-sofya’yı ve dahi Kudüs’ü işgal etmiş; kendilerini yüzyıllarca Avrupa içlerine hapsedmiş “hasım medeniyetti” (Armağan, 2007: 11). Daha yaygın bir ifa-

deyle İslam'ı temsil eden “barbar” bir kavimdi.¹ Dolayısıyla tarihi bellekteki yaşanmışlıklar, Batı ile bütünleşmeyi her iki taraf açısından da zorlu hale getirmekteydi.

Türk toplumunda planlı ya da plansız sosyal ve kültürel değişimlerin organizasyonunda, yazılı yayıncılık faaliyetlerinin önemli etkileri olmuştur. Osmanlı Devleti'nde yayıncılık faaliyetlerinin geç denecek bir dönemde başladığı kabul edilse de başladığı ve dahi etkili olmaya başladığı Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinden itibaren toplumu etkileme gücü oldukça fazla olmuştur. Devlet içerisindeki tüm sosyal katmanların her birisine ayrı ayrı hitap eden yazılı yayıncılık faaliyetlerinin artışı, toplumda sosyo-kültürel değişimlere yol açtığı gibi; devletin idari yapısında dahi değişimleri zorunlu kılmıştır. Nitekim fikir, düşünce ve ideolojilerin yayılmasında; devlet rejiminin ve toplumun dönüştürülmesinde; özellikle basın yoluyla mevcut iktidar ve yönetimlerin desteklenmesinde ya da muhalefet edilmesinde değişim ve dönüşümün bir aracı kullanılmıştır.

Toplumsal değişimin en önemli saçı ayağı olan çocuklara yönelik ilk süreli yayıncılığın başlangıcı, Tanzimat döneminde çocuklar için haberlere, bilmecelere, roman tefrikalarına ve ahlaki yazılara yer verilen *Mümeyyiz* (1869) adlı derginin çıkarılmasıyla başlatılır (Okay, 2006; 511). Meşrutiyetin ilanı ile birlikte çıkarılan çocuk süreli yayınlarında hızlı bir artış olduğu ve Cumhuriyetin ilanına kadar geçen dönemde kırka yakın çocuk dergisinin çıkarıldığı görülmektedir (Çıkla, 2005: 96-97). Benzer ilerleme kadına yönelik süreli yayınlarda da görülür. 15 Haziran 1285/1869'da *Terakki-i Muha-derat* ile başlayan kadın dergiciliği, 1928 yılına gelindiğinde 38 farklı derginin yayın hayatına girdiği görülür (Toska vd., 1993). Görsel ve işitsel propaganda araçlarının² henüz dünyada dahi yok denecek kadar az olduğu, hatta devletin resmi yazılı basın araçlarının dahi Anadolu'nun kırsal kentlerine ulaştırılmakta güçlükler yaşandığı bir dönemde; yeni Cumhuriyet kadrola-

¹ Orta Doğu coğrafyası ve özellikle Anadolu ve Türkler üzerinde önemli çalışmalar yapan ve dilimize çevirisi yapılan *Atatürk, Bir Millet'in Yeniden Doğuşu* (2006) kitabıyla tanınan İngiliz tarihçi/yazar/gazeteci Lord Kinross'un *Kutsal Anadolu Toprakları* eseri, Batı'nın Türklere bakışını göstermesi bakımından önemli bir kaynaktır (2005: 10).

² Türkiye'de ilk radyo yayını, 1927 yılında başlamıştır. Teknik sıkıntılarının uzun süre çözülememesine rağmen 1930-1940 arası devletin en önemli propaganda aracı radyo olmuştur (Koç, 2012: 69-103). Televizyon yayını ise dünya ile paralel olarak 1930'lardan itibaren devletin yöneticilerinin ilgisini çekmeye başlamıştır. 1 Ekim 1927 yılında kapalı devre ve deneme yayınlarla başladığı kaydedilen televizyon yayıncılığı, Demokrat Parti ve 27 Mayıs sonrası hükümetlerin de gündeminde olması hasebiyle TRT vasıtasıyla 1968'den itibaren düzenli yayınlara başlamış olur (İlaslan, 2014: 481-510).

rınca, Türk toplumuna Batı medeniyetini tanıtmak, “çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmanın Batı medeni ilkelerini benimsemekle mümkün olacağını” anlatmak kolay olmayacaktır. Propaganda gereçlerindeki kısıtlılığa ve ulaştırmadaki güçlülere rağmen devletin resmi yayınlarına paralel olarak, bu görevi gazete, dergi, kitap basımı yapan yayıncılar ve yayınevlerinin üstlendiği görülmektedir. Nitekim birçoğu hizmetlerinden dolayı, devletçe teşvik edilmiş ve maddi imkânları artırılarak desteklenmiştir.

Bu makalenin konusu, yazılı yayıncılık faaliyetlerinin Cumhuriyetin ilk yılları itibariyle modernleşme hamlelerinin bir inşa aracı olarak kullanılmasından hareketle; Tahsin Demiray’ın kurucusu olduğu Türk Çocuk Edebiyatı Neşriyat Evi, Mektep Neşriyat Yurdu, Türkiye Yayınevi ve Türkiye Basımevi aracılığıyla yayın hayatına kazandırdığı çocuk ve kadın süreli yayınlar ile genel okur kitlesine hitap eden yayınları ve bu yayınlar özelinde Cumhuriyetin yeni kültür inşasına ve toplumdaki sosyo-kültürel değişime katkılarıdır.

1. Tahsin Demiray ve Türkiye Yayınevi

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yayıncılık faaliyetleri yanında fikir, düşünce ve siyaset sahasında da kendinden söz ettiren Tahsin Demiray (1903-1971), Kadıköy Sultanisi’ni bitirdikten sonra 1919 yılında öğretmenlik yapmaya başlar. 1920 başlarında Bolu Sultanisi’nde öğretmenliğe devam ettiği sırada aynı zamanda müstantik (sorgu hâkimliği) muavinliği görevinde bulunur. Tekrar İstanbul’a döndüğünde Emirgan Hidiv İsmail Paşa Okulu’nda öğretmenliğe devam eder. Bir süre Kadırga İlkokulu’na müdür olarak atanır. Ayrıca Eminönü Halkevi ve İstanbul Muallimler Birliği’nde değişik zamanlarda yöneticilik yapar (Ertürk, 2012: 107). Tahsin Demiray, eğitimci olmasının yanında ülke meselleriyle yakından alakadar biridir. Bu alakası onu aktif siyasetin içine çekecektir. Türkiye’de çok partili siyasete geçişin yaşandığı süreçte, ülkenin demokratikleşme çabalarına fikri düzeyde destek olacak ve Demokrat Parti’ye (DP) yol göstericilik yapmaya çalışacaktır (Sucu, 2014: 252). 14 Mayıs 1950 seçimleriyle DP’nin iktidara gelişini “Kansız İhtilal” (Demiray, 1955: 172) olarak değerlendirecektir. Ancak DP’ye olan ilgisi ve desteği uzun sürmeyecek ve iktidarı birçok meselede eleştirmeye başlayacaktır. Siyasi kimliğinin oluşmaya başladığı bu ilk dönemlerde, DP’den ayrılan Remzi Oğuz Arık ve Cezmi Türk gibi Türk milliyetçisi aydınlarla birlikte, 1952 yılında Türkiye Köylü Partisi’ni (TKP) kuracaklardır (Türkiye Köylü Partisi, 1952). Partinin genel sekreterlik görevini üstlenen Tahsin Demiray, Genel Başkan Remzi Oğuz Arık’ın elim bir uçak kazasında vefat etmesinin ardından partinin genel başkanlığına getirilecektir.

1954-1958 yılları arası TKP genel başkanlığı, ona siyasi lider kimliği kazandırsa da partisine her hangi bir siyasi başarı kazandıramayacaktır. DP'nin baskın siyasi gücü karşısında etkili olmak adına diğer milliyetçi partilerle birleşmeden medet umarak, partisini 1958 yılında Osman Bölükbaşı'nın liderlik ettiği Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) ile birleştirecektir (Limoncuoğlu, 2018: 150). 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi sonrası ise DP'nin ardılı olarak 11 Şubat 1961 yılında kurulan Adalet Partisi'nin (AP) kurucuları arasında yer alarak, İstanbul'dan milletvekili seçilecektir. Kısa süre sonra AP içerisinde siyasi nüfuzunu artırmak için yaptığı girişimler sonuçsuz kalınca (Akis, 13 Nisan 1963: 13-14), parti içerisindeki muhalefetlerinden dolayı "Türkeşçilik" isnadı ile Gökhan Evliyaoğlu, İsmail Hami Tezkan, Mehmet Turgut ve Mehmet Ali Aytaç ile birlikte Şubat 1962'de partiden ihraç edilecektir (Sanlı, 2017: 15). Nihayetinde 1965 seçimlerine katılmayarak aktif siyasetten çekilen Tahsin Demiray, sosyoloji ve politikayla ilgisini vefatına kadar hiç kesmemiştir. Herhangi bir siyasi partide görev almadan Türk Ocağı, Milliyetçi Öğretmenler Birliği ve Milli Türk Talebe Birliği gibi milliyetçi, muhafazakâr kuruluşların eğitim ve kültür faaliyetlerinde aktif olarak katılacaktır (Alabaş, 2018: 1769).

Görsel 1-3. Tahsin Demiray, Türkiye Yayınevi Amblemi, Yayın İlan Broşürü

Tahsin Demiray'ın fikriyatında, Prens Sabahattin önemli bir yer tutar. Onun sıkı bir hayranı olarak fikirlerini benimser ve savunur. Prens Sabahattin'in döneminde ve sonrasında yeterince anlaşılmadığını, bu nedenle de haksızlığa uğradığını düşünmektedir. Onun ölümünden sonra fikirlerini yaymayı, ilim dünyasına duyurmayı bir nevi kendisine görev kabul ettiği görülür (Demiray, 1956: 21-23). Ayrıca sosyolog kimliğiyle kendisi için "Le Play Müntesibi" ifadesini kullanır. Türk siyasal hayatında parti faaliyetlerinin bilime, araştırmaya dayalı bir boyutunun olması gerektiğini savunur. Mensubu olduğu sosyoloji ekolü *Science Sociale* (İlm-i İçtima), ona göre Türk politik hayatında iki partiyi etkilemiştir. Biri Cumhuriyet öncesinde Ahrar Fırkası,

diğeri de 19 Mayıs 1952’de kurulan Türkiye Köylü Partisi’dir. Bununla birlikte mensubu olduğu bu ekole özel, yeni bir katkısının bulunmadığı ve şahsen böyle bir iddiasının da olmadığı tespit edilir (Demirci, 2013: 189). Tahsin Demiray, Türkçü/milliyetçi fikirleri savunan bir dünya görüşüne sahiptir. Türk milliyetçiliği müşterek paydasında liseden arkadaşı Atsız’la buluşsa da, hem onunla hem de dönemindeki pek çok milliyetçi politikacı ve yazarla mensubu olduğu sosyoloji ekolü dolayısıyla farklılaşır. Zira bu yönüyle Tahsin Demiray’ı istisnai bir yere oturtmak uygun olur. Atsız’ın, Tahsin Demiray’ın vefatı dolayısıyla kaleme aldığı bir yazısında “Ne Demiray’ın ne de kendisinin, hayatta arzu ettikleri noktaya ulaşamadıklarını, ıslah etmenin mümkün olmadığı dünyayı ıslaha kalkıştıklarını ve hayal kırıklığı yaşadıklarını” (Demirci, 2013: 191) ifade ettiği aktarılır.

Tahsin Demiray “Türk Çocuk Edebiyatı Neşriyat Evi” adıyla kendisine ait ilk yayınevini 1925 yılında kurmuştur. Bir dönem “Mektep Neşriyat Yurdu” adını alan bu yayınevinde, Abdullah Ziya Kozanoğlu ile birlikte “Çocuk Kitapları” serisini yayınlamışlardır. 1936 yılına gelindiğinde yayınevini isminde değişikliğe giderek “Türkiye Yayınevi” olarak değiştirilmiştir. Türkiye Yayınevini beraberinde, kardeşi Celal Demiray’la birlikte “Türkiye Basımevi” adıyla bir de matbaa kurmuşlardır. 1922 yılından itibaren İstanbul’da öğretmenlik yapmaya başladığı bu ilk dönemlerde, ilköğretime yardımcı çocuk kitapları yayınlamıştır. 1923-1926 yılları arasında yayınlanan *Yeni Yol* adlı çocuk dergisinde başyazarlık, 1924 yılında da kısa süre yayın hayatında kalan *Haftalık Resimli Gazetemiz* adlı çocuk dergisinin sahibi ve mesul müdürlüğünü yapmıştır. Tahsin Demiray, çıkarmış olduğu bu dergilerde, kendisi gibi öğretmenlik yapan arkadaşı Burhan Bilbaşar’ın buluşları ve yazılarından yararlanmış, kendisinden büyük yardımlar görmüştür (Alabaş, 2018: 1768). Çocuk okurlara hitap eden bu ilk yayınlar, onu Cumhuriyetin önemli bir çocuk okur yayıncısı haline getirecektir.

Harf inkılâbından sonra devletten maddi destek alarak, yeni alfabenin tanıtılması ve yerleştirilmesi için yeni alfabeyle ilk yayınları yapanlar arasında Tahsin Demiray da vardır. Bu yayınlar daha çok çocuk okurlara yöneliktir. *Yeni Resimli Alfabe* adlı çıkardığı yayınlara, harf inkılâbı sonrası 1929-1931 arasında ülkede hem alfabenin tanıtılıp öğrenilmesinde hem de okur oranının artırılmasında önemli katkılar sunmuştur. Yayıncılıkta çocuk okurlara hitap eden *Yeni Yol*, *Haftalık Resimli Gazetemiz*, *Resimli Mecmuca*, *Ateş-Çocuklar İçin*, *Yavrutürk*, *Cumhuriyet Çocuğu*, *1001 Roman*, *Çocuk Haftası*, *İlkokula Temel Bilgiler* dergilerini; kadın okurlara hitap eden *Moda Albümü*, *Yıldız*, *Ev-İş*, *Kadın Dünyası*, *Hafta*, *Elişleri* dergilerini yayın hayatına kazan-

dırıştır. Çıkarıldığı bu dergilerle Cumhuriyet modernleşmesinin en önemli sacayaklarından kadın ve çocuğun sosyal hayattaki konumunun yükselmesine, daha görünür hale gelmesine ve Türk toplumun çehresinin değişmesine katkılar sunmuştur.

2. Çocuk Okurlara Hitap Eden Yayınlar

“Millet özünde bir romantizmi ihtiva eder. Bu romantizmi kaldırırsanız millette biter.” (Taşer, 1973: 134). Bir asrı geride bırakan Cumhuriyet iradesine, 2023 ve dahi 2071 hedefleri belirlemek, tarihi mirasın nesillere bıraktığı romantizmin eseridir. Hedeflerin gerçekleşmesini sağlamak, elbette gelecek nesillerin çağın gereklerine göre eğitim almasıyla mümkündür. Geleceğin inşasında yeni nesli, kendi milli ve manevi değerlerinden koparmadan, önem itibarıyla bilimin ve teknolojinin merkezi kabul edilen Batı medeniyetiyle bütünleşmesini sağlama gerekliliği, pedagojiye uygun çocuk yayınlarını önemli hale getirmektedir. Nitekim harf inkılâbından sonra başlatılan okuma seferberliği, çocuk dergilerine de yansyarak, okur sayısını artırdığı gibi çıkarılan dergi sayısını da artırmıştır.

1928-1945 arasında 23 çocuk dergisinin yayın hayatına başladığı tespit edilmektedir. Ayrıca dönemin çocuk yayınlarını çıkaran M. Faruk Gürtunca, Rakım Çalapa, R. Gökâlp Arkin ve Tahsin Demiray gibi yayıncıların ve yazarların çoğunluğu öğretmen kökenlidir (Alpay, 2012: 174). Çocuk yayınlarının öğretmenlik mesleğinden gelen, edebiyatla alakadar olan, hikâyeye, roman, şiir yazabilen, eğitim ve öğretim müfredatına hâkim, çocuk psikolojisini özümseyen ehil ellerce çıkarılması, çocuk yayıncılığının başarısını ve kalıcılığını artırdığı gibi; dönemin eğitim plan ve programlarının uygulanmasını da kolaylaştırmış ve dahi “Cumhuriyet Çocuğu” yetiştirme hedefine büyük katkılar sunmuştur.

Yeni Yol: Tahsin Demiray’ın kendi yayınevini kurmadan önce Nedim Tuğrul ile birlikte yayıncılığını üstlendiği bir dergidir. 1 Şubat 1923-9 Aralık 1926 yılları arasında yayın yapan *Yeni Yol* dergisi 113 sayı çıkarılmıştır (Çıkla, 2005: 97). Bolu, Akhisar, İzmir ve İstanbul’da yayınlanan dergi, haftalık olarak 40 sayfa halinde çıkarılmıştır. Hüsn-i Tabiat Matbaası Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi, A. Serviçen Matbaalarında basılmıştır. Tahsin Demiray başyazar olarak, Nedim Tuğrul ile birlikte hem yazarlığını hem de yayıncılığını yürütmüştür. Dergide milli ve manevi değerlere, çocukların günlük hayatlarına ve eğitimlerine dair bilgilere, hikâyelere, atasözlerine, bilmecelere, monolog temsillere, yazısız resimli hikâyelere ve çocuk haberlerine yer verilmiştir. Anlatımlar fotoğraf ve çizgi resimlerle destek-

lenmiştir. Edebiyat ürünlerinin ve edebiyat kaygısının ön planda olmadığı dergide, yayın politikası ağırlıklı olarak milli mücadele, yeni kurulan Cumhuriyet rejimini ve inkılâp hareketlerini anlatmak üzerine kurgulanmıştır (Okay, 2006: 516). Dergide çok sayıda öğretmen kökenli yazarın yanında Aka Gündüz, Enver Behnan (Şapolyo), Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Hüseyin Cahit (Yalçın), Selim Sırrı (Tarcan), Kâzım Karabekir, Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu), Halil Bedi (Yönetken), Ali Haydar (Taner), Akın Tahir (Karauğuz) gibi ünlü şair ve yazarların yazı ve şiirleri de yayınlanmıştır. Konu dağılımlarına bakıldığında, bilim ve tarih konularının ağırlıkta olduğu; hikâye, şiir, masal, tiyatro ve tefrika metinlerin diğer edebi türlere göre daha çok yayımlandığı görülmektedir (Kaya, 2007).

Görsel 4. Yeni Yol, 10 Ocak 1924, 2. (Fotoğraf: Solda Tahsin Demiray, sağda Nedim Tuğrul)

Haftalık Resimli Gazetemiz: 14 Teşrin/Kasım Perşembe 1340/1924'te İstanbul'da yayın hayatına başlayan dergi, her haftanın perşembe günü haftalık olarak yayınlanmıştır. İlk sayı kapağında "Perşembe Günleri Neşrolunur Çocuk Gazetesi" sloganıyla ve kapak orta kısımda bir kız çocuğu portre fotoğrafı etrafında dünyanın çeşitli bölgelerine dair insan ve yer çizgi resim görselleriyle çıkartılır. Dergi adresi olarak "Babiâli Caddesi (Resne Fotoğrafhanesi) karşısında daire-i mahsusa" olarak gösterilir ve her husus için müdüriyete başvurulabileceği ve abone olma şartları ve fiyatlarına dair bilgiler verilir. Tek sayı bedeli 3, senelik 500, altı aylık 350 ve çocuklar için üç aylık abonelik bedeli 40 kuruş olarak fiyatlandırılmıştır. Derginin kapak alt kısmında "Bu Nüshada Neler Var" başlığı altında "Küçük Seviyeli Okuyuculara (makale); Sekiz Bin Sene Sonra Dirilen Firavun (resimli hikâye); Sandevic (eski zamane masallarından); Amcanın Mirası (ahlaki hayat); Kırılacağılar Giderken (şiir); Dünya Etrafında (faydalı malumat); Latifeler, Bilmeceler ve Aramacalar" şeklinde, içindekiler kısmı verilmiştir. Kapak dâhil 4 sayfa ha-

linde hazırlanmıştır. Dergide aramaca ve bulmaca adıyla kupon hediyesi de verilmiş ve cevapların kuponların gazeteden kesilmeden bir kâğıt üzerine tarif ve izah edilmesi ve daha sonrada kuponla gönderilmesi gerektiği ve kuponsuz gönderilen cevapların kabul edilmeyeceği bilgisi verilmiştir. Dergide Mesul Müdür olarak Tahsin Demiray, matbuat Ahmet İhsan ve şürekâsı olarak kaydedilmiştir.

Dergi, yayın hayatına son verdiği 1 Ocak 1925'e kadar toplam 7 sayı çıkarılabildiği. Yazar kadrosu öğretmenlerden oluştuğu için, yazar adlarına pek yer verilmemiş veya takma adlar kullanılmıştır. İçeriğinde hikâye, haber metni, bilmece, şiir, diyalog, masal, makale, deneme, fıkra, biyografi, tiyatro ve anı türleri bulunmaktadır. Ayrıca duyuru, ilan ve açıklama gibi kısa yazılar da mevcuttur. Ahlaklı ve erdemli olma, bilim ve teknoloji, doğa ve çevre, müzik, çeşitli kültürel unsurlar, eğlence ve milli duygular üzerinde durulmuştur. Ayrıca çocukların gönderdiği anı türünde yazılara da dergide yer verilmiştir (Kadızaade ve Kılıç, 2021: 15-16).

Görsel 5. Haftalık Resimli Gazetemiz, 14 Teşrin/Kasım 1340/1924, 1.

Resimli Mecmua: 18/19 Mart 1341'de (19 Mart 1925) yayın hayatına kapak sayfaları dâhil 18 sayfalık hacmiyle başlamıştır. İlk sayıda kendisini "Aile ve Genç Mektepliler Mecmuası" olarak tanıtmış ve 15 günlük periyotlar halinde haftanın perşembe günleri çıkarılacağı ilan edilmiştir. Sahipliğini ve Neşriyat Müdürlüğünü Tahsin Demiray yapmıştır. Bir süre İstanbul Babıâli Matbuat Cemiyeti'nin bitişindeki idarehanede faaliyet göstermiştir. Daha sonra Tahsin Demiray'ın Türk Çocuk Edebiyatı Neşriyat Evi ve Mektep Neşriyat Yurdu yayınevini kurmasıyla buradan yayınlanmaya başlamış ve idare merkezi olarak İstanbul'da Sultanahmet Taşmektep Muallimler Birliği idare merkezi olarak gösterilmiştir. Haziran 1928'e kadar Osmanlıca yazıyla birleştirilmiş sayılar dâhil 75 sayı çıkarılmıştır. Harf inkılabına geçiş süreciyle birlikte 76. sayıdan itibaren yeni alfabeye basılmaya devam etmiş ve 88.

sayıya ulaşmıştır. Yeni harflerle basılan sayılarda özellikle kuruluş tarihi olarak 1925 yılı gösterilmiştir. Böylelikle Osmanlıca harflerle basılan dergi ile aynı dergi olduğu ve yayın hayatına yeni harflerle devam edildiği vurgulanmıştır. Yine derginin Maarif Vekâleti himayesinde basıldığı ve bütün mekteplere tavsiye edildiği okuyucuya duyurulmuştur. Ayrıca bu yeni harfli basılarda, baskı yılı verilmemiş sadece derginin sayı sayısı gösterilmiştir. Okur kitlesini ilk ve orta mektepliler olarak seçen dergi, gelen yayın politikasını Cumhuriyeti ve inkılâpları yeni nesle benimsetme ve onları her bakımdan bilgilendirme üzerine kurduğu görülmektedir. Zira daha ilk sayıda “köhne ve cahil eski düzenden kurtulmak için Cumhuriyet ilan etmenin yetmeyeceği; yaşaması ve yükselmesi için bilakis onu genç dimağlara yerleştirmek gerektiği ve derginin bu kapsamda üzerine düşen görevi yerine getireceği” ilan edilmiştir.

Dergi yurttan ve dünyadan sosyal, siyasal, eğitim, sinema, sağlık, kültür ve spor alanındaki gelişmeleri, bilimsel olayları, ilginç haberleri ve birçok hatıratı, hikâyeyi sütunlarına taşımıştır. Ödüllü bilmece ve bulmaca sayfaları ve yazı yarışmalarıyla da dergiyi eğlenceli hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu derginin de yazar kadrosu genel olarak öğretmenlerden oluşmaktadır. Bunlar arasında Tahsin Demiray, Sungur Alp, Kemaleddin Kaya, Muzaffer Şadi, Ali Ferih, İskender Haki, Enver Behnan, Ömer Kemal, Ömer Sıdkı gibi isimler vardır. Ayrıca Abdullah Ziya (Kozanoğlu), Faruk Nafiz (Çamlıbel), Halide Nusret (Zorlutuna), Midhat Cemal (Kutay), Süleyman Nazif, Cemil Cahit, Mehmed Emin (Yurdakul) gibi edebi kimlikleri ile öne çıkan şahsiyetler de dergide yer almıştır. Bunun yanında öğrencilerin dergiye gönderdiği yazılar da dergide kendine yer bulmuştur (Eyigün, 2013: 13-14).

Görsel 6. Resimli Mecmua, 18/19 Mart 1925, 1.

Ateş-Çocuklar İçin: 1936-1938 yılları arasında haftalık olarak İstanbul'da yayınlanmıştır (Alpay, 2012: 179). Toplam 52 sayı çıkarılan dergi,

Türkiye Yayınevi tarafından yayınlanmış ve Türkiye Basımevi tarafından basımı yapılmıştır. Sahipliğini ve yazı işleri direktörlüğünü Tahsin Demiray yapmıştır. Diğer dergilere benzer konular işlenmiş ve anlatımlar, hikâyeler renkli çizgi resimlerle desteklenmiştir. *Ateş* dergisinin büyükler için düşünülmüş bir çizgi romanı yayınlaması, çocuk dergiciliğinde bir yenilik olarak kabul edilir. Bunun yanı sıra diğer çocuk dergilerinden farklı olarak Batı kaynaklı çizgi romanların kopyalarını Türkçeye uyarlayarak yayınlanması büyük ilgi görmesini sağlayacaktır. Örneğin Lee Falk'un ünlü kahramanı Mandrake, Türkçeye ilk kez Şimşek Adam adıyla *Ateş*'te uyarlanarak yayınlanacaktır. Daha sonra bu yöntem diğer çocuk dergileri tarafında da kullanılacaktır. Dergi 1960'ta yetişkin okurlara hitap eden *Büyük Ateş* adıyla tekrar yayınlansa da 28 sayı çıkararak yayın hayatını sonlandırmıştır (Cantek, 2014: 63).

Görsel 7. *Ateş*, 9 Eylül 1937, 42; 7 Ocak 1937, 7.

Görsel 8. *Yavrutürk*, 2 Mayıs 1936, 1.

Yavrutürk: 2 Mayıs 1936 tarihinde yayınlanmaya başlayan *Yavrutürk*, 19 Aralık 1942'ye kadar yayın hayatına devam etmiştir. Sahipliği, yazı işleri müdürlüğü ve genel yayın yönetmenliğini Tahsin Demiray; yazı ve teknik işler sekreterliğini de Rakım Çalapa yapmıştır. Basıldığı yer Türkiye Basımevi,

adresi ise Ankara Caddesi No:115 İstanbul'dur. 26 sayıdan meydana gelen ciltler halinde toplam 330 sayı ve 12 cilt halinde yayınlanmıştır. İlk 11 cilt boyunca sayılar sıralı olarak devam etmiş; ancak 286. sayıdan sonra 12. ciltte sayı numarası yeniden 1'den başlatılmış ve 44 sayı yayınlanmıştır. Özel günler ve temalar çerçevesinde özel sayılar da çıkarılmıştır. Tahsin Demiray, "Yavrutürk ile çocuklar özelinde Cumhuriyet'i, büyük devrimi ve ulu Türk ırkını yaşatma misyonuyla" yayıncılık hayatını sürdürmüştür (Öztek, 2019: 1234-1235). *Yavrutürk* 1942 yılında yerini *Çocuk Haftası* dergisine bıraksa da 1947 yılında tekrar *Yavrutürk* adıyla yayınlanmaya başlamıştır (Alabaş, 2018: 1771). Tahsin Demiray *Yavrutürk* için ilk sayısında kaleme aldığı "Atatürk" adlı başyazısında, derginin Cumhuriyetin ilke ve programına uygun yayın sürdüreceğinin ipuçlarını verecektir. Bu yazının bir bölümünde çocuklara şu ifadelerle seslenecektir:

Türk çocukları, Türk çocukları! Siz, bilir misiniz, neden böyle yüksek, neden böyle yukarı başlarınız ve bakışlarınız? Çünkü siz, kiminiz Afyonkarahisar'da uyanan sabah vakti doğdunuz. Kiminiz Türk orduları İzmir kıyılarına indiğinde ölmez şafakta ilk nefesinizi aldınız. Çoğunuz Cumhuriyet'in kurulduğu gün ve ondan sonraki güneşli günlerde şerefli Türk dünyasına gözlerinizi açtınız. Siz, bu küçük çocuk varlığınızda Cumhuriyet'in rengini, kokusunu, büyük devrimin sesini, düşüncesini; ulu ırkınızın kanını, duygusunu yaşatıyorsunuz. Siz en doğru deyişle (Cumhuriyet çocukları)sınız. Ne mutlu size! Size ne mutlu ki siz yeryüzünün en büyük milletinin en büyük atası (Atatürk) devrinde doğdunuz... Size ne mutlu ki bütün dünyaya karşı koymuş yüce erlerin yürekleri titreterek: "Türk çocuğu, biz senin için yaşıyoruz!" dediği yavru Türklersiniz (Demiray, 1936: 3).

Dergide, ilkokul 1. 2. 3. sınıf öğrencilerine yönelik yayınlandığı ve hedef kitlesinin yaş aralığı küçük olduğu için, içeriğinde kolay anlaşılır, eğlenceli ve kurmaca hikâyelere ağırlık verilmiştir. Gerçek üstü hikâyeler, komik karakterler ve eğlenceli çizgi romanlar dergide sıklıkla yer bulmuştur. Ayrıca çocuklara yönelik özgün ve çeviri hikâyeler, tefrika romanlar, şiirler, soru-cevap köşeleri, eğitici ve bilgilendirici makaleler, ülke ve dünya haberleri, özel gün ve haftalarla ilgili yazılar, ilginç ve faydalı bilgiler, çizgi romanlar, karikatürler, bilmece, bulmacalar ve oyunlar yayınlanmıştır. Bu içerikler fotoğraf ve çizimlerle desteklenmiş, ayrıca ödüllü küçük yarışmalar da düzenlenmiştir. Yazar kadrosunda Tahsin Demiray, Rakım Çalapala, Nimet Çalapala, Mualla Olgaçay, Mecdi Enön, Kemalettin Tuğcu, Mahmut Abaç,

Bülend Koçu, Şükrü Mete gibi isimler yer almaktadır. Çizer kadrosunda Er-
cument Kalmuk ve Orhan Tolon vardır (Öztekin, 2019: 1234-1235).

Cumhuriyet Çocuğu: 29 Teşrinievvel (Ekim) 1938’de yayın hayatına gi-
ren ve düzenli olarak haftalık çıkarılan derginin son sayısı 26 İlkteşrin (Ekim)
1939’da yayınlanmıştır. Toplam 52 sayı yayınlanan dergi, 46 sayı boyunca
20 sayfa çıkarılmış, ancak 47. sayıda derginin hacmi 16 sayfaya, 49. sayıdan
itibaren de 15 sayfaya düşürülmüştür. Her sayı 5 kuruş, altı aylık abonelik
120 kuruş, yıllık abonelik 240 kuruş olarak belirlenmiştir (Sınar Uğurlu, 2021:
931). Derginin yazı işleri müdürlüğünü başlarda Pedagoji Profesörü Sadrettin
Celal Antel yapar ve bu dönemde basım yeri Burhaneddin Matbaası, adresi
Ankara Caddesi No: 121 İstanbul’dur. 4 Ocak 1939 tarihli 10. sayı ile birlikte,
derginin sahipliğini Zahide Tan ve umumi neşriyat müdürlüğünü de Tahsin
Demiray yapmıştır. Bu tarihten sonra da Ankara Caddesi No: 36 İstanbul
adresinde Türkiye Basımevi tarafından basılmıştır (Öztekin, 2019: 1236-
1237).

Görsel 9. Cumhuriyet Çocuğu, 12 Birinciteşrin/Ekim 1938, 3.

Dergi “büyük Türk milletinin çocuklarına faydalı olmak” gayesiyle, ço-
cuklara okuma alışkanlığı kazandırıp bilim, teknoloji, kültür ve sanatta tam
donanımlı bir nesil yetiştirmeyi hedeflemiştir. Dergide çizgi roman ve tiyatro
yazı dizileri; resimli hikâyeler, masallar, şiirler, karikatürler, bilmeceler; ta-
biat, tarih, coğrafya, fen bilgisi; Türkiye ve dünyadaki sosyal hayat, Türk
kültürü ve farklı kültürlerle ilgili yazılar yayınlanmıştır. Cumhuriyet dönemi
eğitim politikalarının dayandırıldığı milliyetçilik ve halkçılık ilkeleri doğrutu-
sunda yayın yapmıştır. Ayrıca milli bilinç aşılırken, eski Türklerin hayatı,
Osmanlı devleti ve Milli Mücadele’den kesitler sunulur. Mustafa Kemal Ata-
türk’ün önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu ve imar edilmesine
odaklanılarak, anlatımlar fotoğraflarla desteklenir. Yazar kadrosunda Bur-
han Bilbaşar, Rakım Çalapala, Nimet Çalapala, Kemalettin Tuğcu, Enver

Behnan Şapolyo gibi çocuk okurlara hitap eden yazarlar yer almıştır (Sınar Uğurlu, 2021: 932-936).

1001 Roman/Binbir Roman: 1001 Roman ve Binbir Roman adında iki farklı dergi çıkarılmıştır. Çocuk okurlara yönelik çıkarılan 1001 Roman dergisi 1941-1947 arası yayınlanırken, yetişkinlere yönelik olan Binbir Roman dergisi ise 1939-1952 arası yayınlanmıştır (Alpay, 2012: 179). Her iki dergide, çizgi roman anlatımlarla okuyucuda ilgi uyandırmış ve bu anlamda çizgi roman yayıncılığına öncülük etmişlerdir. 36 sayfa halinde çıkarılan 1001 Roman dönem itibariyle benzeri dergilerden daha fazla içeriğinde çizgi romana yer vermesiyle büyük bir satış başarısı gösterecektir. Yayın adresi Türkiye Yayınevi, Ankara Caddesi No:36 İstanbul'dur ve Türkiye Yayınevi tarafından yayınlanmıştır. Her hafta pazartesi günleri çıkarılan dergi, her ayın birinde bir özel sayı çıkarmıştır. Hedef kitlesini, çocuklar ve gençler olarak belirlemiştir. Sahibi ve neşriyat müdürlüğünü Tahsin Demiray, yazı ve teknik işler sekreterliğini Sedat Akpınar yapmıştır. Türkiye'nin ilk çizgi roman koleksiyoncularından Mete Yılmaz, 1001 Roman'ın diğer çizgi roman dergilerinden farkını "1001 Roman hiç kötü çizgi roman yayınlamadı desem yalan olmaz. Son derece hareketli, tam bir serüven olan öyküler seçiliyordu. X-9, Brick Bradford, Buck Rogers, Kızılmaske, Mandrake, Rip Kirby gibi dünyanın en iyi çizgi romanlarını yayınlıyorlardı. Öyle olunca diğer dergilerin önemi kalmıyordu." ifadeleriyle anlatır (Cantek, 2014: 63-67).

Görsel 10. 1001 Roman, 3 Mart 1946, ÖS 75; Binbir Roman, 4 Ekim 1950, 125.

Çocuk Haftası: 2 Sonkanun (Ocak) 1943'te İstanbul'da haftalık olarak yayınlanmaya başlamıştır. Her hafta cumartesi günleri çıkarılan dergi, resimli çocuk gazetesi olarak kendisini tanıtmaktadır. 16 sayfa halinde çıkarılan dergi için 5 kuruşluk bir fiyat belirlenmiştir. Dergi yayın hayatına bir dönem ara vermiş olsa da 1964 yılına kadar yayınına devam etmiştir. 1943-1950 yılları arasında 374 sayı, 1958-1964 yılları arasında 318 sayı yayınlanan

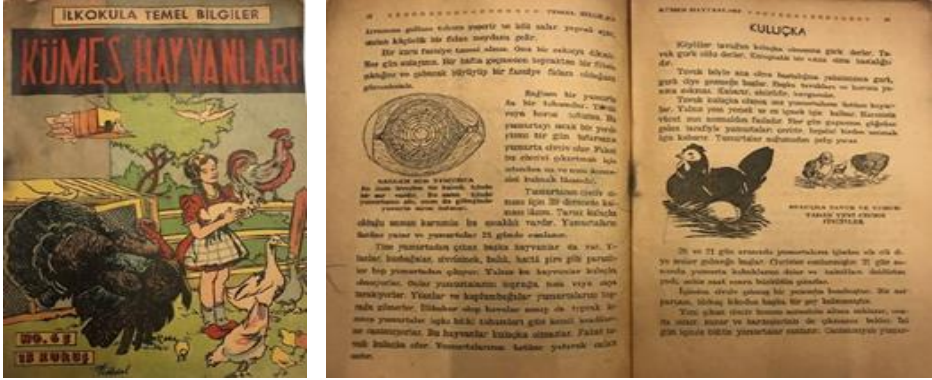
dergi, birçok şair, yazar ve ressamın alan açmıştır. 1943-1950 ve 1958-1964 yılları arasında 8 yıllık kesinti ile 13 yıl yayını sürdürülen derginin neredeyse çeyrek asırlık bir dönemin izini taşıdığı söylenebilir (Asar ve Yeşilyurt, 2017: 298). Derginin basımı İstanbul'da Türkiye Basımında yapılmıştır. Basım ve idare merkezi ise İstanbul, Ankara Caddesi No:36 adresidir. Burası aynı zamanda Türkiye Yayınevinin idare merkezidir. Derginin hedef kitlesi ilk ve ortaokul öğrencileri ve okumaya yeni başlayan çocuklardır. İçeriğinde ise şiirler, bilgilendirici yazılar, hikâyeler, fıkralar, bulmacalar, bilmeceler, karikatürler, yazılı ve yazısız bant karikatürler, çizgi bant hikâye ve fıkralar, resimli hikâye, roman ve masallar, ülke tanıtım yazıları, dünyadan ilginç ve eğlenceli haber ve bilgiler, piyes metinleri, atasözleri, deyimler, biyografiler, anılar, gezi yazıları, özlü sözler, çeviri edebi türler (roman, masal, şiir vb.), pratik bilgiler ve ansiklopedik bilgiler yer almaktadır.

Cumhuriyet değerlerine sıkı sıkıya bağlı olan dergi, Cumhuriyet'in 26. yıldönümü vesilesiyle çocuk okurlarına "İşte çocuklar, o günden bugüne kadar tam 26 yıl geçti. 26 yıl, belki başka bir milletin tarihi için önemli bir sayı değildir. Fakat genç Türkiye Cumhuriyeti, bu 26 yıl içinde, 26 yüz yıllık işler başardı. Yıkıntılar üstüne en modern şehirler kurdu. Yurdu, demir ağlarla ördü. Kültür, ekonomi ve bayındırlık alanlarında en ileri milletlere yetişmek için çalışıyoruz" cümleleri ile seslenmiştir (Alabaş, 2018: 1775). Yazar ve çizer kadrosu açısından zengin olan dergide, başta Tahsin Demiray, Rakım Çalapala, Nimet Çalapala, Kemalettin Tuğcu, Enver Behnan Şapolyo, Oğuz Özdeş, Cemil Cahit Cem olmak üzere, Türk çocuk edebiyatında adından söz ettiren çok sayıda yazar yer almıştır. Çizer kadrosunda ise Orhan Tolon, Ekrem Dülek, Mehmet Tekdal, Ayhan Eren, Şahap Ayhan, Bülent Çetinor ve Bedri Koraman isimleri ile Ferruh, Haşim, Gündüz, Nezih imzalı çizerler yer almaktadır (Alabaş, 2018: 1772).

Görsel 11. Çocuk Haftası, 2 Sonkanun/Ocak 1943, 1; 30 Teşrin/Ekim 1943, 44.

İlkokula Temel Bilgiler: Ekim 1948’de çıkarılmaya başlayan dergide, çocukların okul derslerine yardımcı, genel kültür düzeylerini artıracak, ahlaki ve moral değerleri öğreten, günlük yaşamı kolaylaştıran konular işlenmiştir. İlkokulun tüm sınıflarına hitap edecek şekilde hazırlanmış ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından da teşvik ve tavsiye edilmiştir (Ertürk, 2012: 144). Dergi, yine seçkin bir öğretmen ve yazar kadrosu tarafından hazırlanmış ve Türkiye Yayınevi tarafından yayınlanmıştır.

Görsel 12. İlkokula Temel Bilgiler, 1950, 65.

Tahsin Demiray’ın çıkardığı *Yeni Yol*, *Haftalık Resimli Gazetemiz*, *Resimli Mecmuca*, *Ateş-Çocuklar İçin*, *Yavrutürk*, *Cumhuriyet Çocuğu*, *1001 Roman*, *Çocuk Haftası*, *İlkokula Temel Bilgiler* dergilerinin yayın misyonuna bakıldığında, dönemin “Orta Asyacılık” (Alabaş, 2018: 1768) düşüncesinden fazlasıyla etkilenildiği görülmektedir. En önemlisi, bu dergilerin Cumhuriyet ilkelerine göre yeniden teşkilatlandırılan devletin temel prensiplerini sahiplendiği ve Osmanlı Devleti’nin son dönemi eleştiriye tabi tutularak, Cumhuriyet rejiminin ilke ve modernleşmesinin çocuklarca öğrenilip benimsenmesine büyük hizmetler sunduğu açıktır. Bu dergiler hem çocuk yayıncılığına önemli katkılar yapmış hem de çocukların dünyasına girip uzun ömürlü olmayı başarmışlardır. Tahsin Demiray’ın “Ferdin ömrü mezarla biter; fakat milletin ömrü çocuklarıyla ebediyete doğru uzanır. Ve işte bundan dolayıdır ki çocuk hem yurdun ve hem milletin gelecekları sayılır.” (Demiray, 1955: 41) sözlerinden hareketle, Türk çocukları geleceğin modern milletinin oluşumunda kendi özgün yerini alacak ve milli ve manevi moral değerlerinden aldığı güçle, Türk milletini çağdaş medeniyetin saygın bir üyesi haline getirecektir.

3. Kadın Okurlara Hitap Eden Yayınlar

Tahsin Demiray, Cumhuriyet sonrası magazin yayıncılığının da öncü yayıncılarından. Kadın okurlara yönelik *Moda Albümü*, *Yıldız*, *Ev-İş*, *Elişle-*

ri, Hafta, Kadın Dünyası dergilerini, sahibi olduğu Türkiye Yayınevi aracılığıyla yayın hayatına kazandırmıştır (Özen, 1990: 38-45). Sadece 1930-1940 yılları arasına bakıldığında kadın okurlara yönelik 12 kadın dergisi yayınlandığı görülmektedir. Bu yayınlardan dördü, yani *Moda Albümü*, *Yıldız*, *Ev-İş* ve *Elişleri* dergileri Tahsin Demiray öncülüğünde Türkiye Yayınevi tarafından yayınlanmıştır (Davaz, 1998: 12). Cumhuriyetin ilk yılları itibariyle kadın dergiciliğinin azlığı düşünüldüğünde bu alanda Tahsin Demiray'ın önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu dergilerin genel misyonuna bakıldığında, Türk kadınına sosyal hayatın bir parçası haline getirdiği; hem bilgisi, görgüsü ve kültürel birikimiyle hem de modern yaşama uygun giyim ve yaşam tarzıyla, "Cumhuriyet kadını" imajının oluşumuna büyük katkılar sağladığı söylenebilir.

Moda Albümü: Dergi Nisan 1936 itibariyle aylık çıkarılmaya başlamış ve 1941 yılında 48 sayıya ulaşmıştır. Abone bedeli 180 kuruş, tek sayı ise 15 kuruş olarak belirlenmiştir (T.C. Maarif Vekilliği, 1939: 9). Türkiye Yayınevinden çıkarılan derginin imtiyaz sahipliğini İ. Hakkı Kutbay ve Tahsin Demiray birlikte yaparken, Moda direktörlüğünü Hulki Eker yapmıştır. İçerik olarak kadın giyim modası işlenmiştir (Davaz, 1998: 27).

Görsel 13. Türkiye Yayınevi 1950 Kataloğu, 1950. Moda Albümü, Haziran 1936, 3.

Ev-İş: Nisan 1937'den itibaren aylık olarak çıkan *Ev-İş* dergisi, 180. sayısı ile 1952'ye kadar çıkarılmaya devam etmiştir. Sahibi Tahsin Demiray, yazı ve teknik işler sorumlusu Hulki Eker'dir. Dergi Cumhuriyet inkılâplarını ve toplumsal hayatın dayanağının ev olduğu görüşünden hareketle; eve yani aileye, zamanın ihtiyaçlarına göre düzen verme gayesi taşımaktadır (Davaz, 1998: 31-32). Tahsin Demiray, Cumhuriyet rejiminin tek dayanağının ve garantisinin içtimai hayat olduğu, aynı zamanda her iki unsurunda birbirinin garantisi olduğu görüşündedir. "Ev ise bu iki unsurun ikisini birlikte garanti

eden bir yer” olduğu değerlendirmesinde bulunarak, *Ev-İş* dergisini çıkarılmaktaki amacını, Cumhuriyet rejiminin dayanağı olan “Ev’e inmek ve ona zamanın ihtiyaçlarına göre düzen vermek lazımdır.” diyerek açıklar (Özen, 1990: 38-40). Dergide yer alan yazılarda kadının evde, işte, köyde, kentte, üretici olması gerektiği sıklıkla vurgulanır. Ayrıca yemek, örgü, dikiş-nakış, moda, güzellik, görgü kurallarına, hikâyelere, okur mektuplarına ve kadın kuruluşlarıyla ilgili haberlere dergide sıklıkla yer verilmiştir.

Görsel 14. *Ev-İş*, Temmuz 1937, 4.

Yıldız: Yıldız dergisi 1938 yılında yayın hayatına başlamış ve 1 Senteşrin/Kasım 1938 ile 17 Nisan 1954 tarihleri arasında çıkarılmıştır. Sahibi ve umumi neşriyat müdürü Tahsin Demiray iken, teknik ve yazı işleri sekreterliğini Cemil Cahit ve Sezai Soelli yapmıştır. Türkiye Yayınevi tarafından çıkarılmış ve yayın adresi Ankara Caddesi, No: 36, İstanbul şeklindedir. Ayın birinci ve on beşinci günleri yayınlanan dergi, 1950’den sonra haftada bir çıkarılmıştır. Başlarda 50 sayfayı bulan hacmi zamanla azaltılmıştır. 1938 yılı itibarıyla tek sayı ücreti 15 kuruş, yıllık abonelik yıllık 390 kuruş olarak belirlenmiş ve yıllara göre artışlar yapılmıştır (T.C. Milli Eğitim Vekâleti, 1953: 200). Dergide yerli ve yabancı çok sayıda yazarın yazıları yayınlanmıştır. Kendisini “Onbeş günde bir çıkar gençlik, güzellik, sinema ve sanat revüsü” olarak tanımlayan *Yıldız*’da, Hollywood artistlerinden ve sinemalarından haberlere, fotoğraflara, yerli sinema ve Yeşilçam Sokağı haberlerine geniş yer verilmiştir. Bu yönüyle magazin ağırlıklı bir içeriğe sahip olduğu için yerli ve yabancı yıldızlara dair magazin haberleri dergide önemi bir yer tutmaktadır. Kapak sayfalarında daha çok Hollywood’un Betty Grable, Sigrid Gurie, Ann Rutherford, Eleanor Powell, Jean Parker, Dorothy Lamour gibi kadın yıldızlarının fotoğrafları kullanılsa da; zaman zaman erkek yıldızlara da ka-

pakta yer verilmiştir. Ayrıca içerikte çok sayıda mayolu yabancı kadın resimlerine yer verildiği de görülmektedir (Akin, 2019: 55-75).

Görsel 15. Yıldız, 15 Mayıs 1939, 14.

Elişleri: Eylül 1938 itibariyle 3 aylık periyotlar halinde yayın hayatına başlayan *Elişleri* dergisi, 1950 yılına kadar toplam 24 sayı yayınlanmıştır. Sahibi Tahsin Demiray'dır ve Türkiye Yayınevinden çıkarılmıştır. Abone fiyatı 100 kuruş olarak belirlenmiştir (T.C. Maarif Vekilliği, 1939: 8). Dergide içerik olarak *Ev-İş* dergisine benzer konular işlenirken, kadın giyimine dair moda uygun öneriler, elişleri örnekleri ve terzilik bilgilerine yoğun olarak yer verilmiştir (Davaz, 1998: 42-43).

Görsel 16. *Elişleri*, Temmuz 1946, 17; Mart 1947, 19.

Hafta: Dergi, Eylül 1949'dan başlayarak 1960 yılına kadar yayın hayatına devam eder ve Sezai Soelli, Cemil Cahit Cem ve Rakım Çalapala ile hazırlanır. Tahsin Demiray derginin sahibi ve umumi neşriyat müdürüdür. Türkiye Yayınevi tarafından yayınlanarak Türkiye Basımevinde basımı yapılır. Diğer kadın dergileri gibi magazin ve aktüalite ağırlıklı bir dergi olsa da zaman zaman siyasi konulara da dergide yer verilmiştir (Özen, 1990: 45). Bun-

da derginin yayın hayatını sürdürdüğü dönem itibarıyla Tahsin Demiray'ın ülke siyasetinin içerisinde aktif olarak yer almasının etkisinin olduğu söylenebilir. Zira dergi “memleket ve dünya hâdiselerini takip eder, haftanın en seçme yazı ve resimlerini verir, siyasî mecmua” mottosunu kullanır. Kapaklarında genellikle sinema yıldızlarının fotoğrafları kullanmıştır. Dergide yer alan yazarlardan bazıları Peyami Safa, Vecdi Bürün, Ercüment Ekrem Talu, Cemil Cahit Cem, Oğuz Özdeş, Metin Toker, Feyyaz Tokar, Zahir Güvemli, Faruk Yener, Adalet Cimcoz'dür.

Görsel 16. *Hafta*, 24 Mart 1950, 26; 9 Mart 1951, 76; 4 Şubat 1955, 5.

Kadın Dünyası: *Ev-İş* dergisinin yayın hayatına son vermesiyle birlikte, *Kadın Dünyası* dergisi aylık “aile ve kadın mecmuası” mottosuyla Mayıs 1952 yılında yayın hayatına başlamış ve 1953 yılına kadar 10 sayı çıkarılmıştır. Sahipliğini Tahsin Demiray'ın yaptığı dergiyi, fiilen yazı işleri müdürü olarak Kemalettin Tuğcu idare etmiştir. Türkiye Yayınevinden çıkan dergi, öncülü diğer dergilerden gelen okuyucu tavsiyelerini dikkate alarak yeni bir yüzle yayına başladığı ilan eder. Kadının reklam, resim, vitrin malı, ihtiras oyuncağı olmadığını ve kadını bütün varlığı, zekâsı ve insanlığıyla kıymetlendirmek düsturuyla yayınlanacağını altı çizilir. Nitekim dergi “aile mecmuası” olma iddiası taşır (Davaz, 1998: 97-98).

Görsel 17. *Kadın Dünyası*, Eylül 1952, 5; Ekim, 1952, 6.

Kadın okurlara hitap eden bu dergilerin benzer içeriklere sahip olduğu görülmektedir. Daha çok kadının güzellik bakımı, kıyafet modası takibi, ev içerisinde işini kolaylaştıracak pratik bilgiler, el işi ve giyim örnekleri vermenin yanında; kadının kültür seviyesini yükseltecek bilimsel bilgiler, sanat, sinema ve tiyatro haberleri; okuma alışkanlığı kazandıracak ve edebi kişilik oluşturacak hikâye, roman, şiir metinlerine özel bir önem verilmiştir.

Yine bu kadın dergileri aracılığıyla Osmanlı dönemi Türk toplumundaki kadının konumu eleştirilerek; Cumhuriyet rejimi ve idaresinin kadının sosyal yaşam alanını genişleterek toplumun seçkin bir üyesi haline getirdiği mesajı verilmiştir. Bu itibarla Tahsin Demiray, *Ev-İş* dergisinin yayın hayatına başlarken kaleme aldığı ilk sayıdaki yazısına “Cumhuriyetçi, milliyetçi, inkılâpçı, halkçı, devletçi, lâik bir rejim meydana getirdik. Tarihin kaydettiği müstesna bir devrimle meydana gelen bu rejim yeni Türk içtimai heyetinin bugünkü ve yarınki formu ve onun hayatının garantisidir. Bu böyle olduğu gibi rejimin garantisi, asıl dayanağı ve onu sağa sola kaymaktan koruyacak ta içtimai heyetin ta kendisidir.” sözleriyle başlar. Devamında ise Cumhuriyetin ve Türk sosyal hayatının “müterakki, milliyetçi, inkılâpçı, halkçı, devletçi ve lâik vasıflarının” sürdürülebilirliğini evde, yani kadında ve ailede olduğunun altını çizer. Evi sosyal hayatın temel dayanağı olarak değerlendirir. Bu sebeple eve yani aileye inmek ve evi zamanın şartlarına göre düzenlemek gerekliliği üzerinde durur (Demiray, 1937: 3).

4. Genel Okuyucu Kitlelerine Hitap Eden Yayınlar

Tahsin Demiray ve Türkiye Yayınevi, yeni Cumhuriyet toplumunun oluşumuna ve ilerlemesine katkı sağlamak adına süreli yayıncılık dışında tarih, kültür, sanat, siyaset, çocuk, kadın gibi toplumun birçok kesimine hitap eden hikâye, roman, şiir, inceleme, araştırma, telif ve tercüme türü eserlerin çıkarılmasına da öncülük etmiştir. Siyaset, fikir, düşünce ve edebiyat dünyasının tanınan simalarından Kazım Karabekir, Hüseyin Nihal Atsız, Kemallettin Tuğcu, Rakım Çalapa, Cemil Cahit Cem, İsmail Hami Danişmend, Enver Benham Şapolyo gibi isimlerin kitapları Türkiye Yayınevi tarafından yayınlanmıştır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 1946c: 480; 1962: 1229, 1517). Fikir, kültür ve siyaset hayatında hizmeti görülen ve o dönem hayatta olan Velet Çelebi İzbudak, Eşref Albatı Ahmet Reşit Rey, Selim Sırrı Tercan gibi önemli kişilerin hatıralarından oluşan “Canlı Tarihler” isimli eserler 6 cilt halinde yayınlamıştır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 1946a: 91-92; 1946b: 196-197). Ayrıca Osmanlı Tarihi’nin ana kaynaklarını sade Türkçe ile yazılmış olanlar aynen; Divan Edebiyatı diliyle yazılmış olanlar sadeleştirilerek; Arapça, Farsça ve Batı dillerinde yazılan önemli eserler de tercüme edilerek yayınladı.

nır (Aydar, 2010: 70). Ayrıca Tahsin Demiray'ın kendisi de eğitimci ve sosyolog olarak toplumsal meselelere dair kaleme aldığı yazılar da Türkiye Yayınevi tarafından yayınlamıştır.

Tahsin Demiray'ın aktif siyasete atıldığı dönemde siyasi gazete çıkarma girişimleri de olmuştur. 17 Nisan 1948'de altı sayfalık 5 kuruşa satılan *Türkiye* adlı günlük siyasi gazeteyi çıkartmıştır (T.C. Maarif Vekâleti, 1954: 314). Ancak *Vakit Gazetesi* matbaasının kalitesiz baskısı nedeniyle uzun ömürlü olmamıştır. Tahsin Demiray gazete yayımlandığı süre boyunca başyazarlığını yapmıştır (Alabaş, 2018: 1768). Ayrıca 1956 yılında *Çakmak Mecmuası* adı bir gazete daha çıkarmıştır. *Çakmak Mecmuası* ilk olarak 10 Mart 1956 yılında yayın hayatına başlar. Sadece haftanın cumartesi günleri çıkarılan gazete 10 Mart 1956 ile 16 Şubat 1957 arasında yayın yaptığı bir yıla yakın zamanda toplam 50 sayı çıkarılabilmektedir. Tahsin Demiray, başyazarlığını yaptığı *Çakmak Mecmuası*'nı çıkardığı aynı dönemde, Türkiye Köylü Partisi Genel Başkanlığı'nı da yapmaktadır. Gazetenin genel yayın politikasına bakıldığında ise dönemin iktidarı DP'ye yoğun eleştiriler yöneltildiği görülür.

Tahsin Demiray, Türkiye Yayınevi bünyesinde çok sayıda Türkçeyi düzgün kullanan ve magazin yayıncılığını iyi bilen yayıncılar sayesinde bir dönemin dergicilerini yetiştirmiştir. Hikâyeciler, romancılar, şairler ve çizerler acemiliklerini burada atmışlardır. Bu bağlamda Türkiye Yayınevi birçok kişiyi yetiştiren bir "mektep" (Alabaş, 2018: 1768) görevi görmüştür.

4.1. Tahsin Demiray'ın Müstakil Olarak Kaleme Aldığı Yayınlar

Düşünceler, Duygular. İstanbul, 1929. 64 Sayfa.

Yeni Resimli Alfabe. İstanbul, 1929-1931, Türk Neşriyat Yurdu, 64 Sayfa. (T.C. Maarif Vekilliği, 1939: 343).

Yeni Resimli Kiraat. İstanbul, 1929 (Ertürk, 2012: 141-143).

9 Yıldız Münasebetiyle. İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1945. (Ertürk, 2012: 141-143).

Anıt Kabir ve Türbeler Meselesi. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1949. 16 Sayfa. (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 1949: 420).

Türkiye Köylü Partisi Tüzük Tasarısı. İstanbul, Türkiye Basımevi, Eylül 1953. 33 Sayfa. (T.C. Maarif Vekilliği, 1955: 613).

3. Büyük Kongrede Genel Başkan Tahsin Demiray'ın Konuşması, 23 Ekim 1954. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1954. Türkiye Köylü Partisi Yayınları, 27 Sayfa. (Milli Kütüphane, 1960: 92).

Toplum Yapımıza Tarih İçinde Bir Bakış. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1955. 16 Sayfa. (MKBE, 1956a: 53).

Arkamda Bıraktığım Küçük İşaret Taşları (1948-1950 Makaleleri). İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1955. 216 Sayfa. (MKBE, 1956d: 2).

Türkiye’de Son 50 Yıllık İç Politika, Gizli Cemiyetler, Komiteler ve Partiler. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1955, 39 Sayfa. (MKBE, 1956d: 18).

4. Büyük Kongrede Genel Başkan Tahsin Demiray’ın Konuşması 3 ve 4 Aralık 1955. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1955, Türkiye Köylü Partisi Yayınları, 32 Sayfa. (MKBE, 1956b: 14).

Hindistan Mücahidi Ahmed Azad ve İngiliz Mahkemesi Önündeki Nutku. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1956. (Ertürk, 2012: 141-143).

Türkiye’nin Kaderinde Onlar ve Biz. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1956. Türkiye Köylü Partisi Yayınları, 8 Sayfa. (MKBE, 1956b: 14).

1950-1953 ün Hatıralık Fiske Taşları (İstanbul-1956). İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1956. 135 Sayfa. (MKBE, 1956c: 2).

Partiler Kurulur mu? Doğar mı? Türkiye Köycülerine Çağrı. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1957. 22 Sayfa. (MKBE, 1958: 16).

Türkiye Köylü Partisi 5. Büyük Kongresinde Genel başkan Tahsin Demiray’ın Konuşması 1 ve 2 Aralık 1957. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1957. 8 Sayfa. (MKBE, 1959: 13).

Türkiye Köylü Cumhuriyetçi Millet ve Hürriyet Partililere Muhtıra. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1958. 2 Sayfa. (MKBE, 1960: 34).

Tarihin Işığı Altında Kıbrıs ve 3. Dünya Harbinde Türk Stratejisi Bakımından Önemi. (1. Baskı). İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1958, 40 Sayfa. (MKBE, 1959: 13, 34).

Tarihin Işığı Altında Kıbrıs ve 3. Dünya Harbinde Türk Stratejisi Bakımından Önemi. (2. Baskı). İstanbul, Türkiye Basımevi, 1958, 46 Sayfa. (MKBE, 1965b: 237).

Modern İlimin Kurucusu Le Play’in Hayatı. (Türk Sosyoloji Cemiyeti İlmi Kongre Tebliğleri ve Le Play Sosyolojisi’nin 100. Yılı Dünyada ve Türkiye’de Tesirleri) adlı iki kitap içinde makaleleri iki kez basılmıştır. İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1958. (Ertürk, 2012: 141-143).

Science Social’ın Türkiye’ye Gelişi ve Bizdeki Tesirleri. (Türk Sosyoloji Cemiyeti İlmi Kongre Tebliğleri ve Le Play Sosyolojisi’nin 100. Yılı Dünyada

ve Türkiye’de Tesirleri) adlı iki kitap içinde makaleleri iki kez basılmıştır. İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1958. (Ertürk, 2012: 141-143).

C.K.M.P. Yeni Tüzük Tasarısı Üzerinde Bazı Düşünceler ve Seçim Organları ile Tatbikat Planları. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1959. 14 Sayfa. (MKBE, 1961: 27).

C.K.M.P. Umumi Merkezinden Alınan Cevap ve Yapılan Tamim Yazısı Hakkında 31 Aralık 1959 Günü Tahsin Demiray Tarafından Basına Verilen Beyanat. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1960. 7 Sayfa. (MKBE, 1961: 27).

Beş Yıllık Plan Hakkında Millet Meclisinde Adalet Partisi Sözcüsü Tahsin Demiray’ın Konuşması 17 Kasım 1962. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1962. 32 Sayfa. (MKBE, 1964a: 28).

Millet Meclisinde Açılan Dış Politika Genel Görüşmesinde İstanbul Milletvekili Tahsin Demiray’ın Konuşması. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1963. 13 Sayfa. (MKBE, 1964b: 50).

Millet Meclisinde Açılan Türk-Yunan Münasebetleri ve Kıbrıs Genel Görüşmesinde İstanbul Milletvekili Tahsin Demiray’ın Konuşması. İstanbul, Türkiye Basımevi, 1964. 32 Sayfa. (MKBE, 1965a: 124).

Üniversite İslahat Kanunu Üstüne Konuşma. TBMM 1965 Tutanakları, Ankara. (Ertürk, 2012: 141-143).

Milli Eğitimimize Sol Akımların Girişi ve Öncüleri. (Milliyetçi Öğretmenler Birliğinin 19-20 Mayıs 1967 de Kayseri’de yaptığı İç Anadolu Bölge Toplantısında Tahsin Demiray’ın Konuşması). İstanbul, Türkiye Basımevi, 1967, 28 Sayfa. (MKBE, 1968: 72).

İstiklal Harbimizin Müdafası, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1969, 85 Sayfa. (MKBE, 1970: 73).

Buhranlarımızın Temel Sebepleri, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1970, 39 Sayfa. (MKBE, 1971: 50).

4.2. Tahsin Demiray ve Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Birlikte Kalem Aldığı Yayınlar

Boğaç Han. İstanbul, ... Basımevi, 1929. 47 Sayfa.

Boz Aygırlı. İstanbul, ... Basımevi, 1929. 46 Sayfa.

Tepe Göz. İstanbul, ... Basımevi, 1929. 39 Sayfa.

Kara Çoban. İstanbul, ... Basımevi, 1929. 35 Sayfa.

Kanlı Oğlu Kanturalı. İstanbul, 1929. 35 Sayfa. (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 173-174).

- Küçük Korsan. İstanbul, A. Halit Kitapevi, 1930. 24 Sayfa.
Afrika'nın Vahşileri Arasında. İstanbul, Kanaat Kitapevi, 1932. 41 Sayfa.
Kurtlar. İstanbul, Selamet Basımevi, 1935. 29 Sayfa.
Küçük Kahraman. İstanbul, Kanaat Kitapevi, 1935. 23 Sayfa.
Küçük Uçman. İstanbul, Ülkü Basımevi, 1936. 13 Forma.
Kunduzlar Kraliçesi, İstanbul, Kanaat Kitapevi, 1938. 48 Sayfa.
Kuş Adamın Maceraları, İstanbul, Kanaat Kitapevi, 1938. 48 Sayfa.
Afrika'nın Korkunç Ormanlarında. İstanbul, Kanaat Kitapevi, 1938. 45 Sayfa. (T.C. Maarif Vekilliği, 1939: 343, 601, 611-612).

4.3. Tahsin Demiray'ın Cahit M. İle Birlikte Kaleme Aldığı Yayınlar

- Dik Saçlı, İstanbul, Kanaat Kitapevi, 1931 ve 2. Baskı 1935. 27 Sayfa.
Dirilen Ölü. İstanbul, Maarif Kitapevi, 1932. 16 Sayfa.
Dişçi Güzeli. İstanbul, Maarif Kitapevi, 1932. 44 Sayfa.
Deniz Canavarları, İstanbul, Kanaat Kitapevi, 1935. 28 Sayfa.
Büyük Dünya Hava Yarışı. Sayı 1-7, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1936. 16 Sayfa.
Deniz Kızı Erna. İstanbul, Kanaat Kitapevi, 1938. 47 Sayfa. (T.C. Maarif Vekilliği, 1939: 607-608).

4.4. Türkiye Neşriyat Yurdu Tarafından 1928-1933 Arası Basılan Diğer Yayınlar

Ali Rıza:

Din Dersleri. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 48 Sayfa. (İlk Mektep 3. Sınıf).

Din Dersleri. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 29 Sayfa. (İlk Mektep 4. Sınıf).

Din Dersleri. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 52 Sayfa. (İlk Mektep 5. Sınıf) (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 30).

Hüseyin Cahit - Maurice Caudet:

Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 15 Sayfa. (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 45).

Hüseyin Daniş:

Deniz Ticaret Kanunu. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 173 Sayfa. (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 46).

Abdülbaki:

Yurt Bilgisi. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 246 Sayfa. (İlk Mektep 4. Sınıf).

Baki. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1932, 111 Sayfa.

Fuzuli. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1932, 162 Sayfa. (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 66, 141).

Abdi Tevfik:

Şirketler Muhasebesi. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1930, 112 Sayfa.

Ticaret Mektupları ve Vesikaları. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1930, 184 Sayfa. (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 124-125).

Peyami Safa:

Cümhuriyet Mekteplerine Alfabe. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1930, 56 Sayfa. (İlkmektep I. Sınıf).

Cümhuriyet Mekteplerine Kıraat I. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1930, 80 Sayfa.

Cümhuriyet Mekteplerine Kıraat II. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 112 Sayfa.

Cümhuriyet Mekteplerine Kıraat III. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 144 Sayfa.

Cümhuriyet Çocuklarına Kıraat V. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 192 Sayfa.

Yeni Talebe Mektupları. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1930, 64 Sayfa. (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 81, 85, 183).

Ali Osman:

Yeni Hesap. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 256 Sayfa. (İlkmektep Sınıf: 4).

Yeni Hesap. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 240 Sayfa. (İlkmektep Sınıf: 5) (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 102).

Ali Reşat:

İlkmekteplere Tarih Dersleri I. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 184 Sayfa. (İlkmektep Sınıf 4).

İlkmekteplere Tarih Dersleri II. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 283 Sayfa. (İlkmektep Sınıf 5). (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 218).

Abdullah Ziya Kozanoğlu:

Seyyit Battal. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 200 Sayfa. (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 181).

Asım Süreyya:

Bilanço ve Bilanço Tahlilleri VIII. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1930, 176 Sayfa. (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 125).

Süleyman Fahri:

Ferhat İle Şirin. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1930, 48 Sayfa. (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 175).

Kamıran Şerif:

Kanlı Sultan. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1930, 48 Sayfa. (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 155).

Raif Necdet:

Küçük Mektup Numuneleri. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 45 Sayfa. (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 125).

Münir Naci:

Güzel İstida Numuneleri. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 48 Sayfa.

Güzel Mektup Numuneleri. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1929, 112 Sayfa.

Büyük Mektup Numuneleri. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1930, 113 Sayfa. (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 183).

Tahsin Paşa:

Türkün Altın Kitabı Gazinin Hayatı. İstanbul, Türk Neşriyat Yurdu, 1930, 195 Sayfa. (T.C. Maarif Vekâleti, 1933: 234).

Sonuç

Cumhuriyetin ilanıyla başlatılan Batılaştırma hareketinde kararlı bir tutum vardır. Hedefleri tanımlıdır, nereye varmak istediğinin bilincindedir. “Doğu medeniyeti kültür havzasından çıkarak Batı medeniyeti kültür havzasına dâhil olmak.” Bu anlamda Cumhuriyetin modernleşme/Batılaştırma çabalarını “kültür inşası/ kültür değişmesi” olarak tanımlamak doğru olacaktır. Atatürk liderliğindeki Cumhuriyet rejimi ileri gelenleri, kültür inşası/ kültür değişmesini ülkenin demokratikleşme çabalarıyla birlikte ele almıştır. Halkın demokratik olgunluğa eriştirilmesi, modern görünüme kavuşturulması, eğitim düzeyinin yükseltilmesi için biz dizi inkılâp yapılmıştır. Görsel ve işitsel propaganda araçlarının henüz olmadığı bir dönemde kültür inşası/ kültür değişmesini halka tanıtmak ve benimsetmek kısıtlı imkânlarla rağmen

gazete, dergi, kitap basımı yapan yayıncılar ve yayınevleri tarafından yapılacaktır. Tahsin Demiray, İstanbul'da ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde öğretmenlik yapmış bir fikir ve düşünce adamıdır. Türk sosyoloji biliminde belirli bir konumu olmasa da Le Play müntesibi olarak Anadolu halkının sosyolojisini tahlil eden önemli eserler bırakmıştır. Türk siyasetinde yer aldığı dönemde milliyetçi/ muhafazakâr/ köycü siyasetin temellerini atmıştır. O, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yayıncıları arasında gösterilmektedir. Sahibi olduğu Türk Çocuk Edebiyatı Neşriyat Evi, Mektep Neşriyat Yurdu, Türkiye Yayınevi ve Türkiye Basımevi aracılığıyla Cumhuriyetin ilk yıllarından vefatına kadar kültür hizmetlerinde bulunmuştur. Yeni Cumhuriyet toplumunun oluşumuna ve ilerlemesine katkı sağlamak için tarih, kültür, sanat, siyaset, çocuk, kadın gibi toplumun birçok kesimine hitap eden kitap, dergi, gazete ve telif eser gibi yayınların çıkarılmasına öncülük etmiştir. Türk kültür tarihinde öne çıkan yazar ve çizerlerin yetişmesine katkı sağlamıştır. Bu bağlamda Tahsin Demiray, Türk yayıncılığında bir "hoca" ve Türkiye Yayınevi de birçok kişiyi yetiştiren "mektepe" olmuştur.

Kaynakça

- Akın, İdris (2019). *Yıldız Dergisi (1938-1954) Odağında Sinema Dergiciliği ve Modernleşmeye Bir Bakış*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akis (13 Nisan 1963). "Yurtta Olup Bitenler", 13-14.
- Alabaş, Ramazan (2018). "Çocuk Haftası Dergisi ve Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi". *Kastamonu Education Journal*, 26(5): 1765-1784.
- Alpay, Meral (2012). "Türk Çocuk Edebiyatı". *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 8-9: 167-191.
- Armağan, Mustafa (2007). *Osmanlı Geriledi mi?* İstanbul: Etkileşim.
- Asar, Ahmet ve Yeşilyurt, Erhan (2017). "Çocuk Haftası Dergisinin Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi". *Karaelmas Journal Educational Sciences*, 5: 296-315.
- Atatürk, Mustafa Kemal (2015). *Nutuk*. Ankara: Kaynak Yayınları.
- Aydar, Özkan (2010). *Muhafazakârlık ve Tahsin Demiray*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cantek, Levent (2014). *Türkiye'de Çizgi Roman*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çıkla, Selçuk (2005). "Tazimattan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı öneriler". *Hece Dergisi*, 104-105: 89-107.

- Davaz, Aslı (1998). *Kadın Süreli Yayınlar Bibliyografyası: 1928-1996 Hanımlar Âlemi'nden Rosa'ya*. İstanbul: Tarih Vakfı.
- Demiray, Tahsin (1955). *Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları (1948-1950 Makaleler)*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Demiray, Tahsin (1956). *1950-1953 Hatıralık Fiske Taşları*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Demiray, Tahsin (2 Mayıs 1936). "Atatürk". *Yavrutürk*, 1: 3.
- Demiray, Tahsin (Nisan 1937). "Niçin Ev-İş". *Ev-İş*, 1: 3.
- Demirci, Haydar Ali (2013). "Prens Sabahaddin Yolunda Bir Türk Milliyetçisi: Tahsin Demiray ve Çok Partili Siyasî Hayata Geçiş Süreci İçinde Ziya Gökalp Eleştirisi". *Liberal Düşünce*, (18)71: 187-201.
- Ertürk, Recep (2012). "Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playcı Tahsin Demiray". *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, (3)1: 107-146.
- Eyigün, Zeynep (2013). *Resimli Mecmua'da Edebî Faaliyetler*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, Erol (1996). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken.
- İlaslan, Süleyman (2014). "Türkiye'de Televizyon Yayıncılığının Kuruluşu Üzerine Temel Tartışmalar: Kalkınma, Eğitim ve Güvenlik". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, (69)3: 481-510.
- İnalçık, Halil (2007). "Osmanlı Tarihinde Dönemler". *Osmanlı Geriledi mi?* Haz. Mustafa Armağan. İstanbul: Etkileşim, 81-100.
- Kadızoade, Esmâ D. ve Kılıç, Kübra (2021). *1924-1925 Tarihli Çocuk Gazetesi Haftalık Resimli Gazetemiz*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Kaya, Murat (2007). *Yeni Yol Dergisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kinross, Lord (2005). *Kutsal Anadolu Toprakları*. Çev. Gül Yılmaz. İstanbul: Nokta Kitap.
- Kinross, Lord (2006). *Atatürk, Bir Milletten Yeniden Doğuşu*. Çev. Necdet Sander. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Koç, Nurgün (2012). "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Radyo". *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (8)5: 69-103.
- Kütükoğlu, Mübahat S. (2001). *Tarih Araştırmalarında Usul*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Limoncuoğlu, Alihan (2018). "Türkiye'de Üçüncü Yolun Başı; Millet Partisi (1948)". *Akademik Hassasiyetler*, 5(10): 145-155.

- Meriç, Cemil (2018). *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Milli Kütüphane (1960). *Türkiye Bibliyografyası 1954*. Ankara: Bereket.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1956a). *Türkiye Bibliyografyası 1955 I-III*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1956b). *Türkiye Bibliyografyası 1956 I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1956c). *Türkiye Bibliyografyası 1956 II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1956d). *Türkiye Bibliyografyası 1955 IV*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1958). *Türkiye Bibliyografyası 1957 IV*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1959). *Türkiye Bibliyografyası 1958 I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1960). *Türkiye Bibliyografyası 1959 I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1961). *Türkiye Bibliyografyası 1960 I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1964a). *Türkiye Bibliyografyası 1963 I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1964b). *Türkiye Bibliyografyası 1963 III*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1965a). *Türkiye Bibliyografyası 1964 II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1965b). *Türkiye Bibliyografyası 1964 III*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1968). *Türkiye Bibliyografyası 1967 IV*. İstanbul: MEB.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1970). *Türkiye Bibliyografyası 1969 II*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü (1971). *Türkiye Bibliyografyası 1971 I*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Okay, Cüneyd (2006). "Eski Harfli Çocuk Dergileri". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (4)7: 511-518.

- Ortaylı, İlber (2007). *Avrupa ve Biz*. Ankara: Turan Kitapevi.
- Özen, Hatice (1990). *Tarihsel Süreç İçinde Türk Kadınının Gazete ve Dergileri (1868-1990)*, İstanbul: (Yayınevi yok).
- Öztekin, Hülya (2019). “Tek Parti Dönemi Çocuk Dergilerinde ‘İdeal Türk Çocuğu’nun İnşası: Yavrutürk ve Cumhuriyet Çocuğu Dergileri Üzerine Bir İnceleme”. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2): 1229-1254.
- Pınar, Mehmet (2017). “Anadoluculuk Ekseninde Türkiye Köylü Partisi (1952-1958)”. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE Dergisi*, 37: 317-340.
- Sanlı, Ferit Salim (2017). “Türk Sağındaki Politik Çatallaşmaya Adalet Partisinden Bakmak: 1961-1967 Yılları Arası AP İçerisinde Yaşanan ‘Müfrit-Mutedil’ Mücadelesi ve Bu Mücadelenin ‘Türkeş Hareketi’ ile Olan Mü-nasebeti”. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* (13)25: 4-49.
- Sınar Uğurlu, Alev (2021). “Cumhuriyeti Yükseltecek ve Yaşatacak Neslin Yetiştirilmesinde Süreli Yayınların Katkısı: Cumhuriyet Çocuğu Dergisi Örneği”. *Uludağ Üniversitesi Fen -Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(41): 927-953.
- Sucu, İlyas (2014). *Türk Sosyoloji Tarihinde “Sosyal Bilim” Ekolü*. Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- T.C. Maarif Vekâleti (1933). *Türkiye Bibliyografyası Türk Harflerinin Kabulünden Cümhuriyetin Onuncu Yıl Dönümüne Kadar 1928-1933*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- T.C. Maarif Vekâleti (1954). *Türkiye Bibliyografyası 1953 II*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- T.C. Maarif Vekilliği (1939). *Türkiye Bibliyografyası Cilt II Hususi Neşriyat 1928-1938*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- T.C. Maarif Vekilliği (1955). *Türkiye Bibliyografyası 1953 III*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (1946a). *Türkiye Bibliyografyası 1946 II*. İstanbul: MEB.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (1946b). *Türkiye Bibliyografyası 1946 IV*. İstanbul: MEB.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (1946c). *Türkiye Bibliyografyası 1946 X*. İstanbul: MEB.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (1949). *Türkiye Bibliyografyası 1949 IV*. İstanbul: MEB.

- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (1962). *Türkiye Bibliyografyası 1939-1948 II*. İstanbul: MEB.
- T.C. Milli Eğitim Vekâleti (1953). *Türkiye Bibliyografyası 1953 I*. Ankara: MEB.
- Taşer, Dünder (1973). *Mesele*. Ankara: Töre-Devlet Yayınevi.
- Toska, Zehra vd. (1993). *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Türkiye Köylü Partisi (1952). *Türkiye Köylü Partisi Tüzüğü*. İstanbul: Türkiye Basımevi.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.*